

II Futuryzm

NUŻ W BŻUHU 2 JEDNODŃUWKA FUTURYSTÓW WYDAŃE NADZWYCZAJNE — LISTOPAD 1921 KRAKÓW — WARSZAWA

„Nuż w bżuhu” (1921) to bodaj najsłynniejszy dokument polskiego futuryzmu. Już w samej formie widać dążenie do nowatorstwa, tak charakterystyczne dla tego ruchu. Otóż dzieło to – będące antologią manifestów i wierszy – nie miało formy książeczki, czy czasopisma, a dużej płachty tekstu. Chociaż zadrukowana była ona z dwóch strony, to mogła służyć jako plakat – miało to uczynić zadość ambicjom futurystów, by się zbliżyć do ulicy, do zwykłych ludzi. Takiej formie nadano miano „jednodniówki” – czy też raczej „jednodniuwki”. Tutaj bowiem dochodzimy do kolejnej oryginalnej cechy tego zbioru tekstów. Otóż autorzy już we wcześniejszej jednodniówce („Nuż...” był drugą) zamieścili „Manifest w sprawie ortografii fonetycznej”. Żądali tam wprowadzenie takie pisowni, która oddawałaby brzmienie poszczególnych dźwięków. Twierdzili:

Absurdem jest dla wyrażenia jednego i tego samego dźwięku używanie 2 różnych znaków (liter). Dlatego skreślamy raz na zawsze z alfabetu polskiego jako zbędne litery ó i rz, ponieważ w wymawianiu nie różnią się niczem od liter u i ż lub sz i bez szkody dadzą się pszez nie zastąpić.

W „Nożu...” ukazało się kilka kolejnych tekstów programowych. Leon Chwistek zamieścił tam szkic o literaturze, będący wezwaniem do tworzenia poezji skupionej na formie i języku, z kolei Anatol Stern (jeden z redaktorów jednoaktówki) przedstawił pełną zachwyty recenzję swojego tomiku poezji i określił siebie samego jako „genialnego poetę”.

Najbardziej skandalizującego okazały się jednak wiersze Bruna Jasińskiego (drugiego z redaktorów). „Football wszystkich świętych” to w gruncie rzeczy oskarżenie przeciw nieczulemu Bogu.

po cóż po cóż na krzyżu pościsz
łaski swojej skąpisz wybrańcom?
- pytał prowokacyjny poeta.

Równie dosadny jest utwór „Mięso kobiet”, gdzie poeta zachęca, by przestać uwodzić niewiasty, a zamiast tego je pożerać. „Nowym macierzyństwem” ma być zjedzenie kobiety i trawienie jej ciała w brzuchu. Bodaj właśnie wiersze Jasińskiego lepiej od manifestów wyrażają futuryzm – łączą w sobie dynamizm, prowokację, ale i błyskotliwość, czarny humor. Są one niejednoznaczne – trudno powiedzieć, do którego momentu są zabawą, a gdzie zaczyna się w nich poważna refleksja. Zapewne właśnie dzięki ich wpływowi „Nuż w bżuhu” zapewnił sobie miejsce w dziejach literatury polskiej.

bruno jaśeński „Psalm powojenny”

motto:

»ręce myć, gębe myć,
suknie prać, — nie będzie znać...«
Wyspiański.

Już dawno, Pańe, duh muj gotuw
i pszyszłość czeka uśmiehnięta, —
w rytmicznym hszęście kulomiotuw
idą czerwone moje święta!

Do pulsujących tętńic ulic,
gdzie tłum pszewala swoje tważe,
pszypadłem uho swe pszytulić
i słyszę głuhý huk wydażeń.

Już sę zakończył wielki raut,
na kturym były luduw scysje.
W ubranych w kwiaty kebak aut
już odjechały wszystkie misje.

Nie będzie więcej huku dżał,
świstu szrapneluw i mitraljez.
Neh tańczy ten, kto dotąd drżał, —
na niebie dzisiaj wielki bal jest.

Wszyscy, jak byli, mieli rację,
dowieść im tego spory trud był.
Pan Bug pojechał na wakacje
i święci w raju grają w foot-bal.

Bruno Jasieński „But w butonierce”

Zmarnowałem podeszwy w całodziennych spieszeniach,
Teraz jestem słoneczny, siebiepewny i rad.
Idę młody, genialny, trzymam ręce w kieszeniach,
Stawiam kroki milowe, zamaszyste, jak świat.

Nie zatrzymam się nigdzie na rozstajach, na wiorstach,
Bo mnie niesie coś wiecznie, motorycznie i przed.
Mijam strachy na wróble w eleganckich windhorstach,
Wszystkim kłaniam się grzecznie i poprawiam im pled.

W parkocieniu krokietni — jakiś meeting panieński.
Dyskutują o sztuce, objawiając swój traf.
One jeszcze nie wiedzą, że gdy nastał Jasieński,
Bezpowrotnie umarli i Tetmajer i Staff.

One jeszcze nie wiedzą, one jeszcze nie wierzą.
Poezyjność, futuryzm — niewiadoma i X.

Chodźmy biegać, panienki, niech się główki oświeżą —
Będzie lepiej smakować poobiedni jour-fixe.

Przeleciało gdzieś auto w białych kłębach benzyny,
Zafurkotał na wietrze trzepocący się szal.
Pojechała mi bajka poza góry doliny
nic jakoś mi nie żal, a powinno być żal...

Tak mi dobrze, tak moją, aż rechoce się serce.
Same nogi mnie niosą gdzieś — i po co mi, gdzie?
Idę młody, genialny, niosę BUT W BUTONIERCE,

Tym co za mną nie zdążą echopowiem: — Adieu! —

Bruno Jasieński „Zmęczył mnie język”

Zmęczył mnie język jak twardy zlepek.
Jestem jak człowiek, co lampy przerósł.
Na skrzyżowaniu dwóch wrogich epok
stoję, cynicznie gryząc papieros.

Nudzą mnie wiersze najszczęśliwsze, bo
poznałem wszystkich mów Niagary.
Z jednych słów umiem tak jak Rimbaud
stawiać katedry i lupanary.

Mogę tak pisać jak Apollinaire.
Mogę tak pisać jak Marinetti. -
Tamte drapieżne, lubieżne kobiety
rozdarłyby mnie na żer.

O bracia włoscy, rosyjscy, francuscy,
tacy ogromni w swoim patosie!
O ukochani, najdrożsi, bliscy -
mam już was wszystkich po dziurki w nosie!

Puśćcie, bo będę krzyczał jak cham!
I walę pięścią w twardy parapet.
W mieszkaniu moim nie takie mam
tapety z wierszy i wiersze z tapet!

Poezjo! Utrzymanko eleganckich panów!
Anemiczni, nerwowi, bladzi masturbanci!
Precz! Chcę dziś sławić czarnych, ordynarnych chamów,
co nie potrafią France'a odróżnić od francy!

Stworzę wam sztukę nową, sztukę czarnych miast.
Będzie mocna jak wódka i dobra jak piernik.
Zdziwicie się, że tyle jest na niebie gwiazd,
których żaden wam przedtem nie odkrył Kopernik.

II Dadaizm

Dadaizm to awangardowy kierunek w sztuce XX wieku, który zrodził się podczas I wojny światowej, w 1916 roku w Szwajcarii w międzynarodowym środowisku artystów-emigrantów i trwał do 1923 roku. Jego nazwa pochodziła od słowa „dada”, które w języku francuskim oznacza małą, drewnianą zabawkę lub gaworzenie małego dziecka. Według artystycznej legendy, termin ten został wybrany losowo ze słownika przez głównego teoretyka i prawodawcę nurtu, Tristana Tzarę. Twórcy skupiali się głównie wokół klubu i pisma „Cabaret Voltaire”.

Dadaizm - założenia, cechy

Dadaizm w sztukach plastycznych, podobnie jak w literaturze, powstał jako akt buntu wobec zastanej kultury europejskiej i jej wartości, które zostały zdemaskowane przez wielką katastrofę, jaką była I wojna światowa. Dadaizm wypływał zatem z kontestacji tradycji i zakładał całkowite lekceważenie wypracowanych przez nią konwenansów, norm moralno-obyczajowych, ale także estetyki.

Sztuka miała wywoływać u odbiorcy szok i zaskoczenie, jednocześnie zaś miała być wolna od wszelkiej racjonalizacji. Jedynym narzędziem twórczym artysty była niczym nieskrępowana fantazja, pozwalająca dowolnie zestawiać różnorodne elementy.

Sztuka sprowadzała się zatem do gry, a nawet beztroskiej zabawy. Nie bez powodu zarzucano więc dadaistom prymitywizm i infantylną. Duże znaczenie w sztuce dadaistycznej miały parodia, szyderstwo i nonsens. Lekceważono tu wszystkie uświęcone kanony, odwoływano się do kategorii przypadku i dziwaczności.

Sztandarową techniką malarstwa dadaistycznego stał się kolaż, a więc tworzenie obrazu z różnych (niejednokrotnie doklejanych) elementów i faktur: gazet, tapet, szkła itp. Jednocześnie jednak u podłoża projektowanego pozornego bezsensu i chaosu leżała intencja odzwierciedlenia porządku świata opierającego się na absurdzie.

Dadaizm

- Prymitywizm
- Infantylnizm
- Spontaniczność
- Dadaistyczne gaworzenie
- Czarny humor

Dadaizm

- Awangardowy ruch literacko-artystyczny. Rozwijał się w latach 1916-1923 w Szwajcarii, Francji, Niemczech. Wyrósł na podłożu buntu przeciwko wojnie oraz współczesnej cywilizacji mieszczańskiej. Polega na swoistym infantylnym, stąd też nazwa tego kierunku (dziecięce „dada” - zabawka). Dadaizm wyraża bezsens i chaos rzeczywistości.

GLÓWNI TWÓRCY :

- M. Duchamp
- F. Picabia

CHARAKTERYSTYCZNE CECHY:

- Własna koncepcja sztuki
- Swoisty prymitywizm i infantylnizm
- Stosowanie technik kolażu i fotomontażu

Tristan Tzara

Weź numer gazety
Chwyć nożyczki
Wybierz artykuł długości
Wiersza, który chcesz napisać
Wytnij ten artykuł
Starannie wybierz słowa
Włóż [je] do worka
Delikatnie wstrząśnij
Wybierz pewną ilość słów
Przepisz starannie w porządku
W jakim te słowa opuściły worek.
Wiersz taki będzie twym wizerunkiem
A ty zostaniesz pisarzem
Niezmiernie oryginalnym
O pięknej wrażliwości
Choć-niedocenionej

Na bruździe Słońca

Zatopić poranki pragnienia muskuły i owoce
w soku sekretnym i surowym
sadza spleciona w złote sztaby
skrywa noc poszarpaną na motywy krótkie

na odnowionym widnokręgu
szeroka firanka wody bieżącej i żywej
w drzwiach znienacka oświetlonych
skrzypi szczególny mnożnik
mojej miłości
nękana za imieniami pożądań
płacząca przyśpieszona rozedrgana
opadasz sama z płatków na ofertę zebranych tonów
niestałość wody ze słońcem ześlizguje się po twym cieple
przez szparę w czasie można dostrzec maskę
nigdy nie jest jasna nigdy nie jest nowa
idziesz to życie wprawia korbę w ruch

i właśnie dlatego oczy krążą we własnym dławie
przewaga krwi mimo krzyku mgły
wachlarz płomieni na wulkanie, wiesz
że żyłami grobu tyle pieśni zapachu
popłynęło na wyprawę
świat
kapelusz z kwiatami
świat
skrzypce grające na kwiecie
świat
pierścień zrobiony dla kwiatu
kwiat kwiatów na bukiet z kwiatów nad kwiaty
papierośnica pełna kwiatów
mały parowóz o oczach z kwiatów
rękawiczki dla kwiatów
ze skóry kwiatów jak inne kwiaty kwiaty kwiaty kwiatów